

Erfgoed in deplorabele staat

In Museum Le Mayeur in Sanur (Bali) waait de zoute zeewind langs de schilderijen. Het museum is gevestigd in het huis dat de Belgische schilder Adrien-Jean le Mayeur de Merprès van 1932 tot zijn dood in 1958 bewoonde met zijn Balinese vrouw Ni Pollok. Volgens René de Visser hingen er bij zijn laatste bezoek, in 2012, nog een paar originele schilderijen – in zeer deplorabele staat. ‘Er hangen olieverven in ongeklimatiseerde ruimten, die per stuk zeker 2 ton zouden opbrengen.’ Behoud en conservering van dit erfgoed hebben geen hoge prioriteit bij de Indonesische regering. Mede om die reden bouwen particulieren er hun eigen musea, zoals Museum Pasifiko in Nusa Dua (Bali) en OHD Museum in Magelang (Java).

Willem Dooyewaard (1892-1980): *Balinese Girl with Offering Plate*, 1922.

Auke Cornelis Sonnega (1910-1963): *Balinese Girl*, 1954.

een Javaanse prins opgeleid aan de Rijksacademie in Nederland, verandert dat. Hij wordt de grondlegger van de romantische Indonesische schilderkunst.

Als in de jaren tien van de vorige eeuw de Duitse arts Gregor Krause documentaire foto's begint te maken van het leven op het eiland Bali, een boek wordt uitgebracht *Bali 1912* en er een bejubelde tentoonstelling van zijn werk in de Amsterdamse kunstenaars-sociëteit Arti et Amicitiae wordt georganiseerd, komt een stroom kunstenaars vanuit Europa op gang.

Isaac Israëls, Willem Witsen, Rudolf Bonnet en Walter Spies in de jaren twintig, Auke Sonnega, Willem Gerard Hofker, Le Mayeur in de jaren dertig: allen reizen oostwaarts, nieuwsgierig naar de door Krause vastgelegde ongeschonden natuur en primitieve levensstijl. Hun stijl varieert van impressionisme tot nieuwe zakelijkheid en van Jugendstil tot kubisme.

Gianni Orsini, een kenner, kan er smakelijk over vertellen: hoe de vrije seksuele moraal op Bali veel homoseksuele kunstenaars aantrok, Walter Spies er in de jaren dertig grootheden als Charlie Chaplin in zijn huis ontving,

hoe hij met Rudolf Bonnet de kunstenaarsvereniging Pita Maha oprichtte om de inlandse kunst te beschermen en verder te ontwikkelen.

President Soekarno begon eind jaren veertig met het verzamelen van Indische kunst – enige druk op de makers om de werken te schenken werd daarbij niet geschuwd. Honderden tekeningen en schilderijen bevat de collectie. ‘Het meeste bevindt zich nog in de presidentiële paleizen in Jakarta en Bogor, ongeklimatiseerd, de ramen open, het is doodzonde.’

En nu wordt soortgelijk werk verzameld door steenrijke Indonesische Chinezen in Jakarta en Singapore. Het zijn *captains of industry* die sinds de jaren negentig zijn begonnen met het terugkopen van hun ‘eigen’ kunstgeschiedenis – de verzameling van Soekarno als voorbeeld.

Mooie verhalen heeft René de Visser over hen. De vrouw van 26 die ooit voor 500 euro drie zwartwit foto's kocht van Adrien-Jean Le Mayeur en zijn vrouw Ni Pollok en het jaar daarna 90 duizend euro bood voor een schilderij van Isaac Israëls. De Visser: ‘Belangrijke les: onderschat ogenschijnlijk kleine klanten

nooit.’ Of de Indonesische die een vuilniszak vroeg om de door haar gekochte Lee Man Fong in te vervoeren en de man die vorig jaar namens een verzamelaar kwam bieden op een Hofker: ‘Niet in pak, zoals we hier van veilingpubliek gewend zijn. Hij had een lange paardenstaart, droeg een spijkerbroek en witte Nike Airs. Je zag de rest van de zaal denken: wat is dit voor een man?’

Sinds Orsini co-auteur is van boe-

‘Die man had geen idee dat het werk zoveel waard was. Hij wist alleen dat zijn vader met de kunstenaar in een kamp had gezeten’

ken over Hofker en tijdgenoot Gerard Pieter Adolfs, gaan de deuren van veel miljardairs voor hem open. In Jakarta bezocht hij onlangs een onroerend goedmagnaat, ‘een kleine, bescheiden man die me een kopje thee aanbood in een van de zalen van zijn paleis: van plafond tot vloer vol gehangen met topwerken uit dit segment.

Naast hem woonde een verzamelaar die een van de allermooiste Hofkers bezit die ik ooit heb gezien.’

Of er nooit een Nederlander biedt op het Indische werk? ‘Het gebeurt wel,’ zegt René de Visser, ‘maar bij topstukken hebben Nederlanders geen kans.’ Ook Gianni Orsini weet: 90 procent van wat hier op de markt komt, verdwijnt naar Indonesië. ‘Veel Indische kunst wordt hier zoetsappig gevonden. Kitsch. In de behoudende Nederlands-Indische koloniale samenleving schilderde men nog steeds in romantische stijl toen hier het kubisme in zwang raakte. Er waren wel modernisten, maar die worden minder gewaardeerd door Indonesische verzamelaars.’

De Visser: ‘De aanbrengrers van de schilderijen zijn overwegend kinderen of kleinkinderen van de Nederlandse upperclass die Nederlands-Indië heeft verlaten. Directeuren van Shell, planters, hoge KNIL-officieren. In veel families is die koloniale periode een zwarte vlek waaraan ze niet meer herinnerd willen worden. Ouders of grootouders hebben in jappenkampen gezeten in de oorlog, of zijn het land uitgezet na de onafhankelijkheid.’

Een paar weken geleden kreeg De

Visser bezoek van iemand die na een televisieuitzending over Hofker dacht: die heb ik volgens mij ook aan de muur hangen. ‘Die man had geen idee dat het werk zo veel waard was. Hij wist alleen dat zijn vader met de kunstenaar in een kamp had gezeten.’

Zelf heeft hij al die jaren één keer gedacht: dit schilderij zou ik willen hebben. ‘Een portret van een Javaans meisje, geschilderd door de Italiaan Romualdo Locatelli.’ Hij weet nog: het kwam op een vrijdagmiddag om vijf uur binnen, zijn medewerkers waren al naar huis. Hij heeft de deur op slot gedaan en zeker vijftien minuten naar het doek gestaard. Verliefd? ‘Ja, een beetje wel. Het is zo virtuoos geschilderd dat het lijkt alsof ze elk moment haar ogen kan opslaan.’

Het schilderij werd niet verkocht, en ging terug naar de eigenaren. Dat was nadat De Visser er voor privégebruik een reproductie van had gemaakt. Het Indische meisje met de parel, zoals hij haar noemt, kijkt hem nu elke dag vanaf de schoorsteen aan.

Indonesian Art, 4/6 Zeeuws Veilinghuis, Middelburg